

Відгук
офіційного рецензента, кандидата педагогічних наук
Щекотиліної Наталі Федорівни
на дисертацію **Шевченка Максима Олександровича**
«Формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у професійній підготовці», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки

Актуальність досліджуваної проблеми підсилюється низкою визначених дисертантом суперечностей між: суспільними вимогами соціуму до компетентності майбутніх учителів фізичної культури і невідповідністю таким вимогам традиційної системи їхньої професійної фізкультурно-педагогічної підготовки в закладах вищої освіти; терміновою потребою сучасного суспільства в педагогах, яким властива компетентність у галузі інклюзії та недостатнім рівнем її сформованості у майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту; об'єктивною потребою ґрунтовної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здійснення професійних функцій в інклюзивному освітньому середовищі та відсутністю системи педагогічних (організаційних, дидактичних тощо) умов, що її забезпечують.

Дослідження виконано відповідно до наукової теми кафедри педагогіки «Проектування професійного становлення майбутніх фахівців в умовах університетської освіти» (№ 0114U007157), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Тему дисертації затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 3 від 31 жовтня 2019 року).

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

У дисертації подано теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури, що дозволило обґрунтувати педагогічні умови й побудувати модель, апробувати методику її реалізації.

У дослідженні «інклюзію» в галузі освіти визначено як міждисциплінарний феномен, що: постулює ідеологічні принципи урахування відмінностей («інакшості», унікальності, «розмаїття», не традиційності, негомогенності) між учнями як потужного освітнього й розвивального ресурсу надання їм професійно-педагогічної фасилітаційної підтримки в навчанні і вихованні; декларує апріорі рівне визнання безумовної цінності всіх без виключення дітей; передбачає усунення матеріальних (просторових, архітектурних, технічних), світоглядних (ціннісних, менталітетно-детермінованих, соціокультурно згенерованих) перешкод для спільного

гармонійного навчання всіх дітей; зумовлює суттєве зменшення ризику ексклюзії в освіті та підвищення активності участі дітей у загальноосвітній програмі та суспільно-громадському житті закладу освіти; сприяє формуванню у школярів гуманістичного світогляду й толерантного ставлення до багатоманітностей фізичного стану, гендерних особливостей, етнічно-релевантних й культурно-зумовлених специфікантів; продукує посилення ролі закладу освіти в соціалізації дітей з неоднорідними освітніми потребами; передбачає реструктуризацію підходів, трансформацію теорій і практики організації освітнього середовища з метою забезпечення й прийняття розмаїття всіх учнів з особливостями фізичного, психічного й емоційного розвитку. Інклюзивну компетентність учителя фізичної культури визначено як динамічно зкомбінований структурно, методологічно й контекстуально концептуалізований конструкт, що ґрунтується на конгломераті сформованих знань фахівця щодо різноманітних способів реалізації принципів інклюзії в освіті та її здоров'язбережувального потенціалу; професійно-детермінованих умінь в контексті розроблення методики фізичного виховання учнів з особливими освітніми потребами на компетентнісних засадах; мотиваційних настанов педагога на конструювання безбар'єрного освітнього середовища, як простору органічного й гармонійного співіснування дітей з «нормативним» розвитком і дітей зі специфічними особливостями фізичного, емоційного і психічного розвитку. До структури інклюзивної компетентності вчителя фізичної культури віднесено аксіологічно-мотиваційний компонент, як комплекс суб'єктно-детермінованих характеристик педагога, що увиразнює його вмотивованість до здійснення професійно-оздоровлювальної діяльності у галузі фізичного виховання учнів з особливими освітніми потребами та ціннісне позитивне ставлення до побудови освітнього інклюзивного середовища. До структури інклюзивної компетентності вчителя фізичної культури введено гносеологічно-професійний компонент, що віддзеркалює обізнаність педагога із компетентнісними засадами конструювання освітнього середовища НУШ, відображає рівень володіння науковим тезаурусом у галузі інклюзивної освіти, теоретичну й методичну підготовленість до використання всього арсеналу засобів інклюзивного навчання в системі професійно-оздоровлювальної здоров'язбережувальної діяльності на уроках фізичного виховання. До структури інклюзивної компетентності вчителя фізичної культури віднесено праксеологічно-моніторинговий компонент, як систему вмінь планування, конструювання, розроблення, реалізації індивідуальних моделей фізичного виховання учнів (диференційованими за рівнем відхилення від нормативного фізичного, емоційного й психічного здоров'я); моніторингових умінь, що уможливають комплексне оцінювання параметрів фізичного, емоційного й психічного розвитку дітей з подальшим прогнозуванням ефективності впровадження індивідуальних моделей фізичного виховання. Уточнено зміст поняття «інклюзивна компетентність».

Розроблено критерії, показники та схарактеризовано рівні сформованості інклюзивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури.

Показниками, що дозволяють виміряти інклюзивну компетентність майбутніх учителів фізичної культури за практично-діагностувальним критерієм є: сформованість прогностичних умінь майбутніх учителів фізичної культури щодо створення індивідуальних програм фізичного розвитку учнів з особливими освітніми потребами; сформованість умінь студентів здійснювати моніторинг фізичного стану учнів. Показниками, що дозволяють виміряти інклюзивну компетентність майбутніх учителів фізичної культури за когнітивно-фаховим критерієм є: володіння майбутніми вчителями фізичної культури спеціальним професійним тезаурусом інклюзивної освіти; обізнаність студентів із компетентнісними засадами сучасної інклюзивної освіти в НУШ. Показниками, що дозволяють виміряти інклюзивну компетентність майбутніх учителів фізичної культури за настановно-орієнтаційним критерієм є: вмотивованість майбутніх учителів фізичної культури до роботи в інклюзивному освітньому середовищі; ціннісне ставлення студентів до необхідності побудови інклюзивного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти.

Науково обґрунтовано педагогічні умови, що забезпечують формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в освітньому просторі закладів вищої освіти : посилення міжпредметних зв'язків шляхом оновлення змісту психолого-педагогічних та фахових дисциплін з урахуванням специфіки інклюзії у фізичному вихованні; заохочення майбутніх учителів до самоосвітньої діяльності з опанування сучасними інклюзивними технологіями фізичного виховання; створення інклюзивно-зорієнтованого освітнього середовища закладу вищої освіти, що спонукає майбутніх учителів фізичної культури до розроблення індивідуальних програм фізичного виховання учнів з особливими освітніми потребами.

Розроблено й апробовано модель формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури (методологічно-цільовий, інструментально-забезпечувальний, параметрично-результативний блоки) та методику її реалізації (інформаційно-інтегровувальний, функційно-експлікаційний, компетентісно-самореалізаційний етапи).

3. Нові факти, одержані здобувачем.

Дисертаційне дослідження Максима Олександровича Шевченка відзначається науковою новизною результатів, яка полягає в тому, що:

вперше визначено та науково обґрунтовано педагогічні умови формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури (посилення міжпредметних зв'язків шляхом оновлення змісту психолого-педагогічних та фахових дисциплін з урахуванням специфіки інклюзії у фізичному вихованні; заохочення майбутніх учителів до самоосвітньої діяльності з опанування сучасними інклюзивними технологіями фізичного виховання; створення інклюзивно-зорієнтованого освітнього середовища закладу вищої освіти, що спонукає майбутніх учителів фізичної культури до розроблення індивідуальних програм фізичного виховання учнів з особливими освітніми потребами); розроблено модель формування інклюзивної компетентності майбутніх

учителів фізичної культури (методологічно-цільовий, інструментально-забезпечувальний, параметрично-результативний блоки);

визначено структуру інклюзивної компетентності вчителів фізичної культури (гносеологічно-професійний, праксеологічно-моніторинговий, аксіологічно-мотиваційний компоненти); критерії оцінювання (когнітивно-фаховий, практично-діагностувальний, настановно-орієнтаційний) із відповідними показниками; *схарактеризовано* рівні сформованості інклюзивної компетентності (світоглядно-функційний, опціонально-продуктивний, репродуктивно-нормативний);

уточнено поняття «інклюзія», «інклюзивна компетентність»;

подальшого розвитку дістала методика діагностування особистісних і професійно значущих якостей майбутніх учителів фізичної культури.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертації, анотації та публікацій Максима Олександровича Шевченка є підставою для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність викладених автором результатів, котрі забезпечуються: чіткістю окреслених кваліфікаційних ознак дослідження; коректністю постановки розглянутих завдань; обґрунтованістю вихідних положень; системним аналізом теоретичного матеріалу; застосуванням відповідного наукового інструментарію.

Одержанню достовірних результатів сприяло застосування комплексу теоретичних та емпіричних методів наукового дослідження.

Підвищенню ступеню обґрунтованості отриманих результатів сприяло ґрунтовне вивчення джерельної бази (190 джерел, з них 19 – іноземною мовою), апробація матеріалів дисертації у виступах на науково-практичних конференціях різного рівня.

Обґрунтовані Максимом Шекченком результати дослідження забезпечують новизну і вірогідність загальних висновків дисертації та загалом не викликають сумніву.

Окремо визначимо додатки до дисертації, які є достатньо інформативними, засвідчують хід експерименту, доречно містять діагностичні методики.

Дисертаційна робота Максима Шевченка виконана на належному науковому рівні, що підтверджує володіння здобувачем теорією досліджуваної проблеми і відповідними методами наукового пошуку. Позитивне враження справляє оформлення роботи, вміщені в ній автентичні інформаційні матеріали.

Зміст анотацій, поданих українською та англійською мовами відображає зміст дисертації та висвітлює суттєві її аспекти та основні положення.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Наукові здобутки Максима Шевченка складають теоретичну і методичну базу для подальших досліджень проблем професійної освіти.

Дисертаційне дослідження вирізняється правильною методологією розроблення наукових положень та верифікованими результатами здійснених емпіричних розвідок.

Основні положення та результати дослідження впроваджено в практику роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка про впровадження №2061/30/1 від 15.11.2023 р.); Криворізького державного педагогічного університету (довідка про впровадження № 08-424/3 від 01.11.2023 р.); Комунального закладу «Балтський педагогічний фаховий коледж» (довідка про впровадження № 652 від 08.11.2023 р.); Хмельницького національного університету (довідка про впровадження № 45 від 13.11.2023 р.).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Практичне значення результатів дослідження в розробленні розробленні методики реалізації моделі формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури (інформаційно-інтегративний, функційно-експлікаційний, компетентнісно-самореалізаційний етапи); розробленні алгоритму планування цілеспрямовано-теоретичного ознайомлення й самостійно-рефлексійної практики для студентів, з метою набуття ними міждисциплінарної інформації щодо змістового наповнення понять «інклюзія», «інклюзивна компетентність учителя НУШ» та досвіду її реалізації в освітньому середовищі закладів освіти. Розроблено серію занять практичного характеру, що забезпечила формування у студентів умінь розробляти комплекс фасилітаційної-абілітаційних впливів на учня в системі оздоровлювально-педагогічних заходів з метою соціалізації дітей з особливим освітніми потребами

7. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Відзначаючи достатню наукову новизну дослідження, його актуальність, позитивні сторони дисертаційної роботи, вона не позбавлена певних недоліків, які можуть бути сприйняті як побажання:

1. В першому розділі дисертації бракує аналітики щодо параметрів упровадження інклюзії саме в європейських чи азійських системах професійної освіти вчителів фізичної культури в розрізі інклюзії.

2. У дисертаційному дослідженні автор виділяє позитивні моменти, які присутні під час реалізації методики реалізації моделі формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури. Бажано було відмітити і негативні сторони процесу.

3. В дисертації автором використано значну кількість табличного та схематично-графічного матеріалу. Частина з них можна було б представити в додатках.

Але висловлені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

8. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Основні результати дослідження висвітлено у 6 публікаціях автора, з яких: 3 статті у наукових фахових виданнях з педагогіки; 3 публікації апробаційного характеру.

9. Висновок

Дисертаційна робота Шевченка Максима Олександровича безсумнівно містить наукові доробки, які позитивно вплинуть на формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі професійної підготовки. Робота пройшла достатню апробацію шляхом публікування статей у фахових виданнях і у виступах на конференціях.

Спираючись на вищезазначене можна впевнено констатувати, що дисертація «**Формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у професійній підготовці**» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44) і дає підстави для присудження Шевченку Максиму Олександровичу наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний рецензент

кандидат педагогічних наук

Наталя ЩЕКОТИЛІНА

